

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Theologia Moralis

Antehac ex probatis Auctoribus breviter concinnata

Busenbaum, Hermann

Coloniæ Agrippinæ, 1707

Articulus I. Quid debeat restitui ab inferente injuriam materiale tantum,
sive à possessore bonæ fidei.

urn:nbn:de:hbz:466:1-42561

vitandas lites fiunt capientium, si hostes ea deportarant ad præsidia vel loca tuta, *Molin. Coning. Tann. Burgh. cent. 2. cas. 6.*, Valet tamen illa dispositio tantum pro subditis Cæsari, & tantum circa bona fortunæ pertinentia ad laicos, quia de illis solis disponere potuit jus Cæsareum: si autem hostes nondum deportarant ad præsidia vel loca tuta, aut si domini adhuc insequabantur, etiam de jure Cæsareo restitui debent prioribus dominis, *Molin. Dicast. n. 424.*

D V B I V M V I.

De rebus, quæ debent restitui.

A R T I C U L U S I.

Quid debeat restitui ab inferente injuriam materialem tantum, sive à possessore bonæ fidei.

Resp. Qui bonâ fide damnum intulit, aut possidet aliquid, de quo postea melius cognoscit, tenetur, ne incipiat esse possessor malæ fidei & detinere alienum, id tantum, & non plus restituere, quod ex ea re ipsi superest, unâ cum eius fructibus, si extent, vel quatenus inde factus est ditior; præterquam, si dominium sibi comparavit per legitimam præscriptionem. *Ita comm. Doctores, Mol. Sanch. Less. l. 2. c. 14. d. 1. Bon. to. 2. de restit.*

»restit. d. 1. q. 2. p. 1. Laym. l. 3. t. 2. c. 3. Unde resolves:
 » I. Si vestem v. g. bonâ fide donatam à fure aut
 » alio, portasti, & ferè attrivisti, ac postea domi-
 » nus compareat, teneris eam, aut æqualem ei
 » restituere, & insuper persolvere quantum attri-
 » ta est, si aliàs vestem æqualis valoris attrivisses:
 » si autem eam amifisti, aut ablata tibi est, & c. ad
 » nihil teneris, *Bon. l. c. Lay. n. 1. vid. Trul. lib. 7. c.*
 » 11. d. 1. n. 3. Si autem res, quam à fure bonâ fide
 » accepisti (sive donatione, sive emptione) sit usu
 » consumptibilis, eamque cum tuis miscuisti, ita
 » ut discerni nequeat, etsi deinde deprehendas
 » furtivam fuisse, non teneris restituere. *Nav. Syl.*
 » *Sayr. Less. Bon. d. 1. q. 3. p. 1.* quia per istam com-
 » mixtionem bonâ fide factam, est in te transla-
 » tum dominium, ut colligitur ex L. *Si alicui num-*
 » *mi. ff. De solut.* neque est ratio, cur hæc potius,
 » quàm illa pars censeatur aliena: atque adeo pe-
 » rriit obligatio realis, & tantùm manet persona-
 » lis in venditore, v. *Dian. p. 4. t. 4. R. 66. Trul. d.*
 » *3. n. 7. Less. n. 22. 156. 157.* ubi addit, esse val-
 » de probabile, juriq. naturæ conforme, quòd
 » verus dominus rei illius ablatæ & permixtæ
 » (quamdiu totus cumulus extat) retineat jus in
 » re, ut ex isto cumulo sibi satisfiat ante alios; imò
 » possit ex eo occultè accipere.
 » II. Milites bonâ fide militantes, intellectâ
 » postea belli injustitiâ, id tantùm restituere de-
 » bent, quod adhuc habent ex præda, & quo facti
 » sunt ditiores. *Bon. l. c.*
 » III. Qui bonâ fide per inculpatam ignoran-
 » tiam celebravit contractum, quem postea usu-
 » rarium esse cognoscit, non plus tenetur, quàm
 » factus est ditior. *vid. Lay. cap. 3.*

IV.

IV. Possessorem bonæ fidei, si adhibitâ diligentiâ inclinet in eam partem, quòd res non sit sua, teneri aliquid restituere juxta inclinationem, docet *Kon. d. 34. dub. 10. n. 93.* At *Palaus 2. 1. d. 3. p. 2. n. 11.* putat ad nihil teneri, quia possessio contrariis rationibus non convincenti- bus præponderat. Idem docet *Vasq. apud Escob. 2. 3. c. 3. n. 154. Dian. p. 4. r. 3. R. 24. & 26.* Si neglexit investigare veritatem, & deinde sciri non potest, dicit *Palaus l.c.* ad nihil teneri.

V. Si bonâ fide rem vendidisti dono tibi datam, teneris restituere pretium, quia factus es locupletior: & satis debet esse tibi, non habere minus, quàm antè. Quòd si tamen apud alterum res est, is reddere tenetur. *Ib. & Vasq. c. 9. §. 2. Mol. Less. d. 1. §. c. 21. d. 17.*

VI. Si bonâ fide rem ipse emisti, & vendidisti absque lucro, nihil teneris restituere; sed solus is, apud quem res est. *Mol. l. c. Less. l. c. contra Vasq. §. c.*

VII. Si rem alienum bonâ fide donasti, non donaturus aliam, si hanc non habuisses, ad nihil teneris; quia non es factus ditior: secus, si aliam donaturus fuisses (quia tunc parcendo tuæ, factus es ditior) vel si aliquid accepisti in remunerationem. *Bon. Trul. n. 6.*

VIII. Si alienâ re lucratus es tanquam instrumento, v. g. frumentum alienum aliò deportatum vendidisti, vel pecuniam alienam negotiationi exposuisti, non teneris illud lucrum restituere; quia non est fructus rei alienæ, sed tuæ meræ industriæ: tales enim fructus dicuntur meræ industriæ, quos ipsa natura ex se nullo modo gignit, sed tantum concurrat ut instru-

umentum operantis. *Laym. n. 3. ex S. Th. & aliis.*
 IX. Fructus omnes rei, siue ii sint merè natu-
 rales, hoc est, qui vix ullo hominum labore e-
 gent; ut foetus animalium, arborum, herbae &
 gramina: siue sint simul industriales, siue mixti,
 hoc est, ad quos æquè, aut magis hominum la-
 bor cum natura concurrat, ut v. g. fegetes, &
 quæ ferendo gignuntur; item vinum, oleum, la-
 na &c. quò etiam referuntur pretia locationis
 domorum, iumentorum, &c. qui fructus civiles
 appellantur, hi, inquam, fructus rei, si percepti
 & extantes sint, domino restitui debent; dedu-
 ctis tamen expensis propriis, & æstimatione la-
 boris. Et quidem pretium locationis ex re alie-
 na debet domino restitui, licet is rem, si penes
 se habuisset, non fuisset locaturus. *V. Lay. l. c.*
 Si tamen fructus isti reales bonâ fide possessi
 fuerint tempore à lege præscripto ad usucapi-
 endum illos, (quòd, si adsit titulus, est biennium
 inter præfentes, inter absentes quadriennium; si
 autem non adsit titulus, anni 30. cum bona fide)
 non sunt restituendi; quia usucapio transfert
 dominium. *Salon. Trull. l. 7. c. 11. d. 3.*
 X. Si à fure accepisti (siue bonâ siue malâ fide)
 rem usu consumptibilem, v. g. vinum, oleum,
 triticum, &c. cum propriis ipsius furis rebus
 permixtum, ita ut non discerni possit, non te-
 neris restituere, si fur ad restituendum sit po-
 tens: quia fur per commixtionem istius rei cum
 propria, acquisiuit ejus dominium; atque adeo
 illud tanquam verus ejus dominus potuit
 transferre. *Nav. Sanch. Less. Bon. Trul. n. 6. V.*
Dian. p. 2. r. 5. m. R. 40.

A D D E N D A.

Q. 31. An res eadem in individuo restitui debeat. R. 115
 §. 1. Valerius apud Dian. p. 2. t. 16. R. 29. dicit non peccari contra iustitiam, si reddatur qualiscunq; in valore æqualis, quia reducitur æqualitas; posse tamen esse contra charitatem, si causetur tristitia vel ira in domino: sed dicendum est, debere ex iustitia, per se loquendo, restitui eandem in individuo, nisi alteri sit acquisitum ejus dominium, ita TT: omnes communiter; quod etiam volunt Juristæ, quando dicunt rem in specie esse restituendam, uti notat *Dicast. de Rest. d. 2. dub. 2.* Ratio est, quia res manet domini, qui salvâ iustitiâ non potest cogi permutare rem suam, si rationabiliter nolit, etiamsi superadderetur aliquid supra justum pretium, uti addit *Dicast. n. 134. Dixi. 1.*, per se loquendo, nam rectè docent *S. Anton. Silv. Navar. Valent. Dicast. n. 13.*, quandoque posse rem aliam restitui, si alioqui aliud grave incommodum sequeretur, uti si restituendo rem eandem fur occultus manifestaretur: addit *Dicast. n. 21.* probabile esse, quòd furatus pecuniam aut aliam rem unico usu consumptibilem, satisfaciat reddendo similem, quia sola diversitas numerica non censetur in ejusmodi rebus facere inæqualitatem, unde affectio ad suam determinatè pecuniam censebitur irrationabilis: oppositum tamen tenent *Covar: Medin:* alique multi. *Dixi 2.*, nisi alteri acquisitum sit ejus dominium, tum enim posset res illa in individuo retineri, sed quia hic alter per rem alienam factus esset ditior, nec leges positivæ volunt rem esse absolutè ipsius, nisi fortè in alluvione, de qua

à n. 136., & in præscriptione, de qua à n. 468., tenebitur restituere æquivalens: tale autem dominium rei alienæ acquiri potest permixtionē, specificatione, accessione, de quibus ordine aliqua addemus.

116 §. 2. Si permisceantur res liquidæ aut liquefactæ, sive sint ejusdem sive diversæ speciei, dicitur confusio, uti si ex duobus oleis fiat unum, ex vino & melle mulsum, ex stanno & argento poculum: Si permisceantur res manentes solidæ, dicitur strictè mixtio, uti si permisceantur pecuniæ, frumenta: debent tamen talia mixta post confusionem vel mixtionem esse ab invicem indiscernibilia: per hoc autem etiam differunt confusio & mixtio, quòd factâ confusione nulla pars assignari possit, quæ non habeat aliquid de utroque, sic omnis pars multæ est partim vinum partim mel: è contrà quando solida miscentur, v. g. meum frumentum cum tuo, grana manent separata, & de singulis verum est dicere, hoc granum non fuit utriusque, licèt nunc propter similitudinem discernere non possimus, cujus fuerit. Videri potest *7lls. t. 4. d. 2. n. 269.*

117 §. 3. Si confusio rei alienæ cum tua fiat communi consensu vel casu, sive partes sint ejusdem generis, uti partes olei tui & mei, ex quibus non resultat nisi oleum; sive diversi, uti stannum & argentum, ex quibus conflatur poculum, dominium totius est commune utrique, *Instit. suprâ, §. Si duorum, 27.* Si autem altero inscio vel invito rem ipsius confundas cum tua, & sint res diversi generis, quæ per ordinariam humanam artem non possint ab invicem separari, uti separari non possunt vinum & mel in mulso, tu acquiris do-
minium

minium totius mulsi, uti habetur suprà §. 25. in fine. E contrà si res diversi generis sic confusæ possint ordinariâ arte humanâ separari, uti poculum resolvi potest in stannum tuum & argentum meum, non acquiris dominium mei argenti, sed tu tui stanni, ergo mei argenti manebo dominus, & per vendicationem potero repetere, *Haunol. n. 114.*

§. 4. Si alienam pecuniam domino inscio vel 118 invito misceas tuæ volens totam habere ut tuam, acquiris ejus dominium, l. 78. ff. De solut., & rationem dat *Glossa*, quia mixtio habet vim consumptionis: quod certum videtur, saltem quando tua erat in majori quantitate, quia pars major trahit ad se minorem, secundum l. 23. §. 4. ff. De rei vindicat., docentque *Molin. Vasq. Lugo n. 166. Dicast. l. 2. t. 2. d. 5. n. 185.* Quòd si aliena fuisset in majori quantitate, aut etiam in æquali, secundum *Lugo* non fieret tua, sed neque alterius, cum ille non habeat voluntatem acquirendi dominium totius: si autem mixtio fiat communi consensu vel casu, sive sint pecuniæ sive res aliæ in *Instit. De rer. dom. §. Quòd si. 28.* statuitur, ut totus cumulus sit utriusque, tum enim censetur esse voluntas eorum, ut res tota maneat communis: quòd si uterque nollet esse communem, neque etiam singuli vellent habere totum cumulum tanquam suum, singula mixta manerent propria singulorum, & per Judicem deberet singulis secundum æquitatem pars attribui, uti habetur in *Instit. suprà.*

§. 5. Si fiat mixtio rerum aliarum, quæ non 119 sunt pecuniæ, uti mei frumenti cum tuo, & misceas me inscio ac invito, volens habere totum

tanquam tuum, *Haunol.* suprà dicit me manere dominium mei, partemque meam à Judice separandam esse, quia id specialiter statutum est de pecuniis in ff: suprà, & ratio potuit esse, quia pecuniæ sunt in quotidianis commerciis, unde multæ difficultates oriri possent, si earum dominium, quando miscentur, maneret ita incertum: è contrà *Lugo* suprà dicit eandem esse rationem de frumentis & aliis rebus; idemque affirmat *Dicast.* n. 185. de rebus omnibus unico sui usu consumptilibus, quia de omnibus valet dictū *Glossæ*, quòd mixtio sit quædam consumptio rei.

120 §. 6. Etiam specificatione acquiritur dominium aliquando, uti habetur §. 25. *Instit.* *De rer. divis.* Porrò per specificationem hìc intelligitur introductio formæ novæ in materiam, seu mutatio materiæ in aliquid aliud, ita ut dicatur produci quasi nova species, uti quando ex uvis fit vinum, ex auro vas, ex lana pannus, ex tabula navis: ad specificationem autem, quâ acquiratur dominium, non sufficit aliquid quomodocunq; accidentaliter immutari, sed requiritur talis immutatio, ut in commercio humano fiat nova res, quæ etiam ideo efferatur novo nomine substantivo, uti ex lana fit pannus, hinc si lanam meam ex alba tantùm facias nigram, non erit specificatio, ideoque lana manebit mea, L. 26. §. ult. ff. *De acquir. rer. dom.*

121 §. 7. Si ex aliena materia facias speciem, quæ semel facta non possit reduci ad priorem materiam, acquiris dominium illius speciei: è contrà si possit reduci, dominium manet apud illum, cujus fuit materia. *Instit.* suprà §. 25. item L. 7. §. 7. ff: suprà, sic vinum ex uvis factum non potest redire

dire ad uvas, hinc si expresseris vinum ex meis uvis, acquiris vini dominium, sed mihi competit actio personalis in factum contra te: è contrà vas ex auro factum potest resolvi in aurum, hinc si feceris vas ex auro meo, dominium est meum, ideoque competit mihi actio etiam realis ad vas illud.

§. 8. Quamvis faciens speciem subministra- 122
verit partem materiæ, uti si ex auro, quod mihi & tibi erat commune, feceris vas, non ideo acquiris dominium mei auri, quia vas potest resolvi in aurum utrique commune, ita cum communiore *Haun. n. 109.* Si tamen aurum meum jam antè per confusionem esset factum tuum, etiam vas esset tuum.

§. 9. Si ex frumento fiat farina, fit species & 123
acquiritur dominium farinæ: è contrà si ex spicis excutiat frumentum, non fit strictè species: *Nec obstat*, quòd in *Instit.* suprà pro exemplo specificationis ponatur, *si ex spicis fiat frumentum*, nam hic locus videtur malè impressus, & intelligi debet juxta L. 7. §. 7. ff. *De acq. rerum dominio*, unde desumptus est, ubi expressè dicitur oppositum, additurque ratio, cum enim grana, quæ spicis continentur, perfectam habeant suam speciem, qui excussit spicas, non novam speciem facit, sed eam, quæ est, detegit: & ita etiam cum aliis docet *Haun. n. 106.*

§. 10. Si ex meis asseribus facias navem, asse- 124
res manent mei, quia in eos reduci potest navis; è contrà si ex mea quercu scindas asseres, & ex his facias navem, acquiris dominium navis & asserum, quia hi non possunt reduci in quercum, &
ita

ita conciliantur duæ leges apud *Haun. n. 108.*,
quæ aliàs sibi videntur contrariæ.

125 §. 11. Probabilius videtur ad acquirendum
dominium rei alienæ per specificationem, sem-
per requiri, ut facta sit bonâ fide, est communi-
or cum *Glossa* ad §. 25. *Instit. supra & Haun. n. 107.*
contra *Wesenb. Heigium, Bachovium & alios.* Ra-
tio est, quia L. 12. §. 3. ff. *Ad exhibendum*, dicitur,
mustum & oleum esse meum, quod sit ex uvis aut
olivis meis ab illo, qui scit illa esse mea; neque
potest esse alia ratio, quàm quia scivit esse mea,
ergo quia processit malâ fide; & ratio additur,
*quia si faciat sciens rem esse meam, censetur mihi dona-
re operam suam*, ergo non acquireret dominium
rei meæ: si tamen sciens rem esse meam bonâ fide
putaret me contentum esse, acquireret dominium
cum obligatione faciendæ mihi compensatio-
nis, tum enim non potest censerî donare operam
suam, *Haun.*

126 §. 12. Etiam per accessionem plerumque ac-
quiritur dominium, id est, si rei alicui tanquam
præsuppositæ & principali accedat aliquid, hoc,
quod accedit & quasi adjicitur, cadit sub domi-
nium illius, cujus est res, cui accedit, sicuti si po-
culo accedat ansa, statux pes, annulo gemma,
vesti suffultura vel intextura, ejus est ansa, pes,
gemma &c.; cujus est poculum &c.; quamvis il-
la adjecta essent pretiosiora, quàm ista, quibus ad-
jiciuntur: nec utrumque habet se veluti principa-
le partialiter, uti se habent illa, quæ in mixtio-
ne concurrunt, sed hoc, quod adjicitur, est ac-
cessorium, accessorium autem sequitur princi-
pale, L. 23. §. 2. ff. *De rei vindicatione.* Nec obstat,
quòd fortè fiat malâ fide, uti statuitur ibidem §.

26. ; priori tamen domino relinquitur actio & conditio furti contra illum, qui fecit, & eius hæredes: quodcumque autem tale quid, quod alienum erat, est adjectum, etiam bonâ fide, si illud, quod adjectum est, absque detrimento separari possit, debet reddi priori domino, imò *Lugo n. 160.* putat dominium manere apud illum, cujus antea fuit; quòd si absque detrimento separari non possit, conceditur actio, quâ vindicetur, probando quòd habeat sine justo titulo, ideoque cogatur ad compensandum.

§. 13. Ad accessionem reduci possunt ædificatio, plantatio, satio, scriptura, pictura, cum in his etiam unum adjiciatur alteri præsupposito, nempe ædificium, arbor, semen fundo; characteres chartæ; imago telæ vel tabulæ: in quibusdam tamen non omnino conveniunt cum accessione, uti patebit ex dicendis. 127

§. 14. In *Instit. De rer. divis. §. 29.* sic statuitur: 128
Cum in suo solo aliquis ex aliena materia ædificaverit, ipse intelligitur dominus ædificii, quia omne, quod solo in ædificatur, solo cedit: nec tamen is, qui materiae dominus fuerat, desinit dominus ejus esse, sed tantisper, neque vindicare eam potest, neque ad exhibendum de ea re agere, propter legem 12. tabularum, quâ cavetur, ne quis tignum alienum ædibus suis junctum eximere cogatur, sed duplum pro eo præstet per actionem, quæ vocatur, de tigno juncto: appellatione autem tigni omnis materia significatur, ex qua ædificia sunt: quod ideo provisum est, ne ædificia rescindi necesse sit: quòd si aliqua ex causa dirutum sit ædificium, poterit materia dominus, si non fuerit jam duplum consecutus, tunc eam vindicare. Lex illa intelligitur de ædificiis solo affixis, & immobilibus, quæ enim solo moveri possunt,

possunt, solo non cedunt, L. 60. ff. De acquir. rer. domin. Sensus autem legis est, ut tignus, licet furtivus sit, à domino vindicari non possit, ne sit opus diruere ædificium, L. 1. ff. De tigno juncto; quamvis furtivus ille ædificator per L. 23. §. 6. ff. De rerum vindicatione possit cogi, non tantum ad solvendum duplum, sed etiam ad triplum, & quando ædificium diruitur, etiam ad reddendum tignum, quamvis duplum solverit, Haun. n. 123 & 130. Est autem communior sententia contra *Mynsing. & Wesenb.*, etiam bonæ fidei ædificatorem posse cogi ad duplum pro tigno, quia L. 6. ff. Ad exhibendum, absolutè dicitur posse de tigno juncto agi actione in duplum; neque id eo punitur bonæ fidei ædificator, sed adhuc minus exigitur ab eo, quàm exigi posset, nam posset cogi, ut ædificium dirueret ac tignum redderet domino: dici tamen potest ideo per legem relaxatam ita statui, quia præsumitur mala fides, hinc *Haun. n. 125.* putat contra illum, qui sibi conscius esset de bona fide, non dandam actionem, nisi in factum ad simplicium; possetque ædificator, etiam malæ fidei, si mallet, reddere tignum loco dupli, uti habet communior cum *Haun. n. 132.* contra *Gilken. & Hunnium*, id enim nullâ lege prohibetur.

129 §. 15. In Instit. suprâ §. 30. sic statuitur, ex diverso, si quis in alieno solo ex sua materia domum ædificaverit, illius sit domus, cuius & solum est, sed hoc casu materia dominus proprietatem ejus amittit, quia voluntate ejus intelligitur alienata, utique si non ignorabat se in alieno solo ædificare, & ideo licet diruta sit domus, materiam tamen vindicare non potest. Ex hac lege colligitur illum, qui sciens ædificavit in alie-

no fundo, nequidem pretium materiæ posse repetere, quia cum sciverit ædificia solo cedere, præsumitur voluisse adicere & donare fundo, L. 7. §. 12. ff. De acquir. rer. domin. Si tamen omnino sciretur non fecisse animo donandi, videtur posse repetere, quamvis sciens fecerit, nam L. 2. Cod. De rei vindicatione sic statuitur, si ædificium fuerit dissolutum ejus materiam ad pristinum dominum redire, sive bonâ sive malâ fide exstructum sit, si non donandi animo fecerit: de quibus tamen legibus conciliandis alias sex Auctorum responsiones affert Haun. à n. 136., sed hæc videtur facilior.

§. 16. Si Titius ædificaverit in fundo Caji ex materia Sempronii, hic retinet dominium suæ materiæ poteritque repetere diruto ædificio, nisi prius compensatum sit ei pretium, vel à Titio vel à Cajo, Haun. n. 135.

§. 17. Qui in alieno solo etiam bonâ fide ædificavit, si ipsemet non possideat ædificium, stricto jure non potest quicquam repetere, L. 33. ff. De conditione indebiti: ex æquitate tamen, etiamsi malâ fide fecerit, potest repetere pretium materiæ & expensarum, secundum æstimationem utilitatis, uti ei conceditur L. 38. ff. De petit. heredit. & rectè docet Haun. n. 142. Ills. n. 271. aliique.

§. 18. In Instit. suprâ §. 31. sic statuitur: Si Titius alienam plantam in solo suo posuerit, ipsius est, & è diverso si Titius suam plantam in Mævii solo posuerit, Mævii planta erit, si modò utroque casu radices egerit, antè enim, quam radices egerit, ejus permanet, cujus fuerat, adeo ut si vicini arbor in terram Titii ita presserit, ut in ejus fundum radices egerit,

rit,

rit, Titii effici arborem dicamus, ratio enim non permittit, ut alterius arbor esse intelligatur, quam cuius in fundum radices egerit, & ideo prope confinium arbor posita, si etiam in vicini fundum radices egerit, communis sit. Notat tamen rectè Haunol. n. 143. ut arbor vicina fiat mea, non esse satis, quòd radices aliquas, & etiam aliquos ramos projiciat in fundum meum, sed requiri, ut origo seu truncus in meo fundo crescat, uti habetur L. 6. §. 2. ff. *Arborum furtim cæsarum*, ubi etiam statuitur non licere mihi succidere radices & ramos se nimium porrigentes, sed dari mihi actionem contra alterum, ut vel ipse tollat, vel damnum compenset; quòd si monitus non fecerit, docent aliqui cum Schneidew. me posse succidere & mihi tollere, per L. 1. & 2. ff. *De arboribus cædendis*.

133 §. 19. In Instit. suprà §. 32. sic statuitur: *Quà ratione plantæ, quæ terræ coalescunt, solo cedunt, eadem ratione frumenta quòque, quæ sata sunt, solo cedere intelliguntur*: additur tamen, si bonâ fide se verit, posse impensas repetere; è contrà si se verit malâ fide, Haunol. n. 145. putat idem esse dicendum, quod n. 129. diximus de ædificatore, si enim non possit præsumi voluisse donare, dicit posse repetere impensas, sicuti omnes concedunt eum, si fundum possideat, posse sibi eas compensare ex fructibus, nisi dominus fundi illas refundat, & ita videtur statui L. 38. ff. *De rei vind.*

134 §. 20. In Instit. suprà §. 33. sic statuitur: *Litteræ, licet aureæ sint, perinde chartis membranisque cedunt, ac solo cedere solent ea, qua in ædificantur aut inseruntur*. Notant tamen Haunol. n. 147. & Ills. n. 272. nunc consuetudinem prævaluisse, ut charta cedat scripturæ, etiamsi malâ fide esset conscripta,

pta,

pta, quamvis scriptor tum conveniri posset actione furti in duplum, præter æstimationem chartæ: si autem bonâ fide fecerit, satis erit restituere æqualem vel ejus pretium.

§. 21. In Instit. supra §. 34. statuitur, ut tabula aut tela cedat picturæ, ridiculum est enim, inquit *Justinianus*, picturam *Apellis* vel *Parrhasii* in accessionem vilissimæ tabulæ cedere: debet tamen domino tabulæ pretium persolvi: & per hanc legem derogatur sententiæ *Pauli* jurisc: l. 23. §. 3. ff. *De rei vindic.*, qui vult picturam cedere tabulæ. 135

Q. 32. An debeat restitui, quod per alluvionem accessit. R. §. 1. Quod per alluvionem agro tuo flumen adjicit, jure gentium tibi acquiritur, (nec teneris restituere vel compensare quicquam alteri damnum passo) est autem alluvio incrementum latens: per alluvionem autem id videtur adjici, quod ita paulatim adjicitur, ut intelligi non possit, quantum quoque temporis momento adjiciatur: quod si vis fluminis de tuo prædio partem aliquam detraxerit & vicini prædio attulerit, palam est eam tuam permanere: planè si longiore tempore fundo vicini tui hæserit, arboresque, quas secum traxit, in eum fundum radices egerint, ex eo tempore videntur vicini fundo acquisitæ esse. Insula, quæ in mari nata est, occupantis est, nullius enim esse creditur: at insula in flumine nata, siquidem mediam partem fluminis tenet, communis est eorum, qui ab utraq; parte fluminis prope ripam prædia possident, pro modo scilicet latitudinis cujusque fundi, quæ prope ripam sit: quod si alteri parti proximior sit, eorum est tantum, qui ab ea parte prope ripam prædia possident: quod si aliquâ parte divisum sit flumen, deinde infra unitum, agrum alicujus in formam insulæ redegerit, ejusdem permanebit is ager, cujus & fuerat: quod si naturali alveo in

transversum derelicto ad aliam partem fluere coeperit, prior quidem alveus eorum est, qui prope ripam ejus prædia possident, pro modo scilicet latitudinis cujusque agri, quæ prope ripam sit; novus autem alveus ejus rursus esse incipit, cuius & ipsum flumen est: quòd si post aliquot tempus ad priorem alveum reversum fuerit flumen, rursus novus alveus eorum esse incipit, qui prope ripam ejus prædia possident: alia sanè causa est, si cuius totus ager inundatus fuerit, neque enim inundatio fundi speciem commutat, & ob id si recesserit aqua, palàm est eius fundum eius manere, cuius & fuit. Hæc omnia verbotenus habentur in Instit. De rer. divis. §. 20. & seqq.

137 §. 2. Incrementum latens, seu quasi insensibile alluvionis, accrescit etiam usufructuario, quoad fructus, non tamen incrementum patens id est, sensibiliter factum, uti habetur L. 9. §. 4. ff. De usufructu: incrementum latens & patens accrescit emphyteutæ, videturque etiam probabilius, quòd latens accrescat feudatario; an autem accrescat etiam patens, discrepant AA: apud Lugo d. 6. n. 157.

138 §. 3. Quando arbor per vim fluminis translata increfcit alieno fundo, acquiritur domino hujus fundi, uti suprà dicitur: Nec obstat L. 5. §. 3. ff. De reivind., quæ videtur dicere oppositum, nam omiffis variis explicationibus, quas refert Hænnol. à n. 92., ibi tantùm dicitur, quòd Varus & Nerva dabant utilem actionem priori domino, nunc autem non ampliùs datur talis actio.

139 §. 4. Ut sciatur, an insula nata sit in media parte fluminis, Barto: dicit latitudinem fluminis esse in tres partes æquales dividendam; quòd si
insula

insula teneat partem, quæ in medio est, putat dividendam secundum proportionem majoris vel minoris vicinitatis; si tota sit extra partem, quæ in medio est, tota cedit ripæ, cui est proximior: *Haunol: n. 98.* putat totam insulam spectare ad ripam A., si nihil notabile se extendat ultra medium ad ripam B., & vice versâ: si autem se notabiliter extendat ultra medietatem, dicit hanc partem pertinere ad ripam alteram.

§. 5. Si flumen non naturaliter, sed agentibus hominibus mutet alveum, damnum ex novo alveo proveniens compensari debet domino fundi, in quem novus alveus inducitur, quod fiet, si prior alveus illi assignetur, uti dicunt *Molin. & Lugo n. 155.* Addit *Haunol: n. 101.* ex aliqua etiam æquitate fieri, ut novus alveus per flumen factus, & postea desertus restituatur priori domino, quamvis in rigore non sit obligatio ad hoc. De dominio maris, videri potest *Grotius l. 2. c. 3.*

Q. 33. Quid notandum sit circa restitutionem rei alienæ, ex qua quis factus ditior. *R. Seqq. §. 1.* Tum quis dicitur ex re aliena fieri ditior, si ratione illius habeat, quod alioqui non haberet, v.g. quia illam vendidit, & ejusdem pretium habet; quia permutavit cum alia re, quam habet; quia per illam de se fructiferam lucratus est, quia habet fructus ex ea progenitos; quia illam consumpsit, & sic pepercit rei suæ.

§. 2. Si quis bonâ fide sit usus pretiosâ veste alienâ, & sic pepercit suæ viliori, tenetur tantum restituere valorem eius, quod de vili veste sua attrivisset, quia solum in hoc factus est ex ve-

ste aliena ditior: si autem res sua, cui pepercit, fuit pretiosior re alienâ, quâ usus est, non tenetur alteri restituere nisi valorem rei, quâ usus est, quia non est factus ditior ex illa re aliena, sed tantum occasione illius plûs habet per rem suam, cui pepercit, alter autem recipit, quod ex re sua est consumptum, *Lugo d. 17. n. 11. Dicast. de Rest. d. 5. n. 19.*

143 §. 3. Si res aliena pereat apud possessorem bonæ fidei, etiamsi cum culpa ejus pereat, v. g. quia voluntariè combussit, nihil tenetur restituere, non ex re accepta, quia non est factus ditior, neque ex iniusta acceptione, quia cum nesciverit esse alienam, non fecit formalem injuriam alteri, ita cum communi *Dicast. n. 15. & 20. contra Adrian. & Sotum.* An Cajus debeat restituere pretium, quod ipsi dederat Titius pro obtinenda re aliqua, si Cajus hanc illi obtinuerit gratis, dictum est p. 1. n. 1046.

144 Q. 34. An Cajus teneatur restituere, si aliquid habeat per contractum injustum bonâ fide initum cum Titio. R. Si postea deprehendat se ita lucratum esse, *Less. in auct. v. Rest. cas. 5. & v. Societas officiorum cas. un. Sa v. Usura n. 8.* dicunt in conscientia non teneri restituere, si alio titulo tantundem à Titio lucrari potuisset, v. g. per censum annum, favetque *Sanctarell. in Resolut. p. 1. q. 46. n. 11.*, sed dicendum est teneri Titio restituere, quantum factus est ditior, si Titius præsumi non possit consensisse in hunc alterum contractum, uti rectè *Lugo d. 24. s. 9.* Vide dicenda n. 924.

145 Q. 35. Ad quid teneatur, qui bonâ fide rem fur-

tivam

tivam emit aut vendidit, aut pro re sua accepit pretium furtivum. R. Omnia ista resolventur postea à n. 961. An autem res furtiva possit reddi furi, si prævideatur non redditurus domino, dictum est à n. 98.

Q. 36. Quid addendum sit circa restitutionem ¹⁴⁶ fructuum bonâ fide perceptorum ex re aliena: item circa compensationem melioramentorum vel expensarum. R. De his dicetur à n. 204.

A R T I C U L U S II.

Quid debeat restitui ab inferente injuriam formalem, seu malæ fidei damnificatore seu possessore.

Resp. Id juxta suprascripta æstimandum à²⁰ quantitate tum juris, quod alter habet; tum ¹⁴⁷ damni, quod injustè inferitur; cui æquale reddi debet, nisi aliud de damnificati meritis & consensu rationabiliter præsumatur. Unde ²⁰ resolves.

I. Si damnificatus habeat jus in re, in qua²⁰ damnum est passus, restitutio ei faciendâ est in²⁰ solidum: si autem tantum habeat jus ad rem, ²⁰ restitutio faciendâ est pro quantitate juris, ²⁰ consideratis circumstantiis: quia non debetur ²⁰ solidus valor rei, quæ expectabatur, cum tan- ²⁰ tum sit in spe, & multis modis possit inape- ²⁰ diri.

F 3

M. Qui